

УДК 372.881'243: 371.124

Іванна Чейпеш

ІНШОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК КРИТЕРІЙ ФАХОВОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті на основі аналізу наукових джерел розкрито суть іншомовної компетентності як критерію фаховості сучасного вчителя, що визначає готовність до професійної діяльності в умовах полікультурного середовища й конкурентоздатність на європейському ринку праці.

Ключові слова: комунікативна культура, іншомовна компетентність, професійна підготовка, полікультурне середовище, іншомовна культура, культурна компетенція, інтеркультурна компетенція, лінгвістична компетенція, соціальна компетенція, комунікативна компетенція.

The article defines on the basis of analysis of scientific sources the notion of the foreign competence as criterion of the modern teacher's professionalism, that determines readiness to professional activity in conditions of poly-cultural environment and competitiveness on the European labour-market.

Key words: communicative culture, foreign competence, professional training, poly-cultural environment, foreign culture, cultural competence, intercultural competence, linguistic competence, social competence, communicative competence

Постановка проблеми. Інтеграція європейського ринку праці й відкритість полікультурного простору спонукають до визначення адекватних критеріїв якості професійної підготовки фахівців різних сфер життєдіяльності. З-поміж них актуалізується іншомовна компетентність як особистісна якість і важлива складова комунікативної культури людини, що відкриває доступ до світового банку знань, до інноваційних технологій в обраній галузі й збагачення духовного світу через пізнання культурного досвіду народів і континентів. В діяльності сучасного вчителя іншомовна компетентність визначає готовність до виховання людини нового типу і формування етичних норм її життя на основі досягнення взаєморозуміння в умовах полікультурного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники вважають компетентність провідною ідеєю національної системи освіти [9] й першоосновою професійності вчителя [4], що забезпечує вміння синтезувати матеріал, аналізувати ситуації спілкування, осмислювати суть явищ, обирати засоби взаємодії. У вітчизняній педагогічній науці розробляються «еталонні моделі компетентності» (Л.Безгласна), «комплекс професійних компетентностей підготовки майбутніх вчителів» (А.Василюк), «життєва компетентність» в контексті основного завдання сучасної школи – навчити учня жити (І.Єрмаков, Д.Пузіков) та ін. У нашому дослідженні керуємося тезою про те, що комунікативна компетентність сучасних фахівців обов'язково включає в якості базового компонента сформовану іншомовну компетентність, тобто внутрішню готовність і спроможність до іншомовного спілкування, до комунікації іноземною мовою [4].

Мета написання статті полягає в розкритті суті іншомовної компетентності як критерію фаховості сучасного вчителя.

Виклад основного матеріалу. Комунікативна компетентність – це здатність людини до ефективної комунікації. Її аналіз в даній статті розглядаємо з позиції дидактичних принципів культуровідповідності та полікультурності, які актуалізують інкультураційне спрямування навчально-виховного процесу сучасної школи. Відповідно в моделі професійної підготовки вчителя інкультурація означає готовність випускника вищого закладу освіти до інтеграції в іншокультурний соціум. У зв'язку із зазначеними процесами в міжкультурній дидактиці з'являється термін «іншомовна компетентність», що ототожнюється з можливістю функціонування в умовах полікультурного середовища через пристосування до прийому обширної інформації як лінгвістичного, так і соціокультурного характеру. Вагома роль при цьому відводиться невербальним засобам комунікації (жести, міміка, інтонація), а лінгвістична правильність при всій її важливості може розглядатися в якості одного з компонентів іншомовного комунікативного обміну. Мова йде про засвоєння іноземної мови як засобу комунікації для особистісних і професійних потреб, а не опанування граматичним і лексичним потенціалом, тобто акцент ставиться на іншомовній компетентності через засвоєння іншомовної культури.

Остання зазвичай розглядається як частина іншомовної комунікативної компетентності, що забезпечує здатність взаємодіяти в міжкультурному контексті й передбачає відповідність комунікативної та мовної поведінки в ситуаціях зіткнення з діями, позиціями та очікуваннями представників інших культур. Найбільш вагомими ознаками іншомовної компетентності можна назвати здатність встановлювати й зберігати позитивні стосунки з представниками інших культур, уміння ефективно спілкуватися з ними при найменшій втраті та викривленні інформації й досягнення необхідного рівня згоди та співпраці [6, с.264].

Для розуміння суті базового поняття важливо зосередимося на структурі іншомовної компетентності М.Кенела і М.Свейна, в якій виокремлені чотири компоненти-компетенції: граматична – рівень засвоєння комунікантом граматичного коду, включаючи словниковий запас, правила правопису і вимови, словотворення і побудови речень; соціолінгвістична – уміння доречно використовувати й розуміти граматичні форми в різних соціолінгвістичних контекстах для виконання окремих комунікативних функцій (опису, повідомлення, переконання, запиту інформації тощо); дискурсивна, або компетенція висловлювання – здатність поєднувати окремі речення в зв'язне повідомлення, дискурс, використовуючи для цього різні синтаксичні й семантичні засоби; стратегічна – здатність використовувати вербальні і невербальні засоби при загрозі зриву комунікації у випадку недостатнього рівня компетентності комуніканта або через наявність побічних ефектів [5, с.10].

На роль іншомовної компетентності як професійної якості сучасного вчителя вказує А.Василюк через тлумачення аналогічного, як нам видається, терміну «цивілізаційна компетентність». Апелюючи до поглядів польського дослідника Т.Левовіцького, вчений формулює зазначене поняття як складний комплекс якостей, знань, умінь і навичок, адекватних до умов і вимог ХХІ ст., необхідних сучасному випускнику вищого закладу освіти для особистісного й професійного самовираження. На його думку, формування цивілізаційної компетентності забезпечується засвоєнням у навчальному процесі комплексу з восьми культур: ринкової, правової, демократичної, культури діалогу, організаційної, технологічної, екологічної та культури повсякденного життя [1, с.21].

Цивілізаційна компетентність розглядається як важлива складова більш загального поняття – професійної компетентності сучасного вчителя, оскільки останній зобов'язаний формувати її в учнів, реалізуючи основне завдання сучасної школи – навчити учня жити. У поданій класифікації комунікативна культура відсутня, натомість вжито більш широке поняття – культура діалогу, яке вказує на готовність сучасного фахівця до комунікації в полікультурному інформаційному просторі як життєву та професійну необхідність. У даному випадку під культурою діалогу розуміємо толерантність, неупередженість, знання етнічних стереотипів взаємосприйняття носіїв нерідної мови й культури, сприймання різних форм плюралізму, вміння конструктивного вирішення конфліктів тощо.

Висновки. Іншомовна компетентність як складова професійної культури сучасного вчителя є важливим критерієм його фаховості, що забезпечує: здатність здійснювати іншомовну, а отже, міжмовну, міжкультурну й міжособистісну комунікацію в обраній сфері діяльності; підвищення власного рівня кваліфікації й збагачення методичного потенціалу здобутками європейського й світового педагогічного досвіду; готовність до полікультурного виховання учнів, зокрема формування в них толерантності, готовності до міжкультурного діалогу, прагнення до взаєморозуміння з носіями різних мов і культур; професійну конкурентоздатність на європейському ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василюк А. Польська професійна педагогіка про компетентність учителів / Василюк А. // Шлях освіти. – 1998. – №4. – С.20 – 23.
2. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність / Зязюн І.А. – К.:Вища школа, 2004. – 422 с.
3. Татаренко І. Компетентність – вимога сучасності / Татаренко І. // Світло: науково-метод. інф. пізн.-освіт. часопис. – 1996. – №1. – С.57.
4. Education and Society Today / Ed. by Harnett and Naich. – N.-Y. 1986.
5. Canal M. From Communicative Competence to Communicative Language Pedagogy / Canal M. // Richards J. and Schmidt R., (eds.) Language and Communication. – London: Longman, 1983. – P. 2-27.

ЧАСТИНА I

6. Kim Y. Intercultural Communication Competence: A Systems-Theoretic View / Kim Y. // Ting-Toomey S., Korzeny F. (eds.) Cross-cultural Interpersonal Communication. – Newbury Park: Sage, 1991. – P. 259 – 275.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Чейнеш Іванна Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Ужгородського національного університету.